

סדר

תפילות מכל השנה

עם ביאורי

הרב עדין אבן-ישראל שטיינזלץ

ד"ה "הקל קול יעקב" (ג)

פרשת תולדות

תשפ"ה

לומדים יקרים,

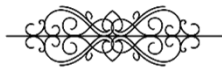
השבוע לא התפרסם 'תורה אור' על פרשת השבוע מפני שאין בידינו כעת ביאור של הרב לפרשת תולדות, ובעז"ה בשבוע הבא נמשיך ונפרסם. עם זאת, השבוע מתפרסם החלק השלישי של ביאור הרב על מאמר ד"ה "הקל קול יעקב" מתוך סידור עם דא"ח, ובשבוע הבא יפורסם בעז"ה חלקו האחרון של הביאור.

תוכן העניינים

המשכת הגילוי כדי שתהיה דירה בתחתונים 3

תמצית התפילה: "ברוך אתה ה' אלוקינו" 8

הגיליון מוקדש לעילוי נשמת אחי האהוב ינון פליישמן, שנפל במלחמה

הגיליון מוקדש לעילוי נשמת

מורנו ורבנו הגדול אשר מימיו אנו שותים

הרב עדין בן אברהם משה אבן ישראל (שטיינזלץ) זצ"ל

להקדשת החוברות לעילוי נשמת יקיריכם התקשרו: 052-886-8823

ובזה יובן מה שכתוב במשלי: "כן צדקה לחיים", פירוש: 'כן' הוא לשון בסיס ומכון, כדפירש רש"י במלכים.

אין לנו שום יכולת להגיע לפתרון – אז אנחנו מתנהגים בצורה לא רציונלית. זאת אומרת שאנחנו מתחתנים בגלל עובדות לא נכונות, בגלל הנחות לא נכונות ובגלל תקוות לא נכונות, מכיוון שאנחנו לא יכולים להבין את הקב"ה, וככל שנלך בדרך השכל הישר אנחנו נכוון פחות למחשבה שלנו.

בתקופה מאוחרת יותר הוא התחיל כבר לכתוב דברים ארוכים יותר, ובשנותיו הארוכות הוא כתב כבר דברים ארוכים בהרבה. ועדיין, גם המאמרים הללו הם מאוד צפופים, ובכל פעם יש רעיון אחרי רעיון אחרי רעיון. זה בעצם איזשהו דבר שהוא השאיר לשבעה דורות אחריו, שינסו להסביר אותם, לדבר עליהם ולהתייחס אליהם.

המשכת הגילוי כדי שתהיה דירה בתחתונים

ובזה יובן מה שכתוב במשלי "כן צדקה לחיים" (משלי יא, יט), פירוש: כן הוא לשון בסיס ומכון, כדפירש רש"י במלכים. הלשון הזו מופיעה גם במקרא, והעניין הוא שהכן הוא הבסיס. למשל הכוונה של המילה 'מכונה' שמופיעה בספר מלכים היא של דבר שמעמידים עליו דברים, ולא מכונה במשמעות המודרנית שלה. רק בשביל לכבד את היוונים – כנראה שהמילה המודרנית 'מכונה' לא קשורה למילה העברית אלא למילה היוונית – שאמנם היא מאוד דומה למילה העברית, וייתכן שיש להן קשרים בסיסיים

בתור הקדמה קטנה, אני רוצה רגע להשוות את המאמרים של אדמו"ר הזקן לספרים אחרים, כמו למשל דרך מצוותיך. המאמרים של בעל התניא, בין שהם קצרים ובין שהם ארוכים, מבליטים מאוד את זה שהוא היה המעיין, ותורתו הולכת ונמשכת עד הזמן הזה. למרות שרבים מהאדמו"רים ומהחסידים של חסידות חב"ד הרבו לכתוב, הרי שבמובנים מסוימים הכתיבה שלהם היא קצת משנית. אחד הדברים שבולטים בכל תורתו של בעל התניא, הוא שהוא היה איש מאוד יוצר, מה שגרם לכך שהצפיפות של היצירה שלו היא הרבה יותר גדולה, כמעט יותר מאשר בכל ספר אחר. זאת אומרת שכשקוראים מאמר, רואים שכל פעם מופיע עוד רעיון ועוד רעיון, וזה הרבה יותר צפוף מאשר בכל ספר אחר של חסידות חב"ד.

בהתחלה אדמו"ר הזקן היה אומר רק אמרות קצרות, של שניים-שלושה משפטים. יש לו מאמר קצר מאוד שבו הוא מביע רעיון שלם, ובו הוא מסביר מדוע אנשים בעצם מתחתנים מהסיבות הלא-נכונות (מאה שערים, חלק אמרי קודש אות כא). הוא מדבר שם על כך שלאמיתו של דבר רק הקב"ה לבדו קובע את הזיווגים, ואותו אף אחד לא מסוגל להבין – לא צדיקים בעולם הזה, ולא מלאכים בעולם עליון. כיוון שכך, אם אנחנו מנסים לטפל בדברים האלו בצורה רציונלית, ברור שאנחנו לא נצליח להגיע לסיבות ולטעמים הללו; ומכיוון שבכלל

ורוצה לומר שהצדקה הוא מכון לחיים עליונים הנמשכים מאור פני מלך חיים אין סוף ברוך הוא לעולם הזה הגשמי להחיות רוח שפלים כו'. וזהו שכתוב "בצדקה תכונני", פירוש: שתהיה מכון לשבתו יתברך, רק שכעת הנה חומריות עולם הזה הנמשך מקליפת נגה מסתיר ומכסה על אור פני מלך כו' עד עת קץ אשר שם לחושך, "ויצא כברק חצו", כלומר כמו שהברק יוצא מתוך עבים חשוכים שהיה גנוז בתוכם ומבריק ומאיר בכל העולם, כן יצא אור ה' הזרוע וגנוז בחשכת חומריות עולם הזה על ידי מעשה הצדקה הנקרא בשם 'זריעה', "זורע צדקות", וכמו שכתוב "אור זרוע לצדיק".

וזהו שכתוב "הקל קול יעקב", יו"ד עקב, הוא בחינת החיות והאור המלושב בעולם הזה השפל המכונה בשם עקב, על ידי מעשה הצדקה במידת הרחמים שהיא מידתו של יעקב, וכמה שכתוב: "וצדקה ביעקב אתה עשית".

קליפת נוגה היא המהות שבאמצע, בין קדושה לטומאה, ומבחינה הלכתית היא נקראת 'חולין'. זאת אומרת שאלו דברים שהם אינם קדושים ואינני חייב לעשות אותם, ומצד שני הם גם לא דברים אסורים שאני מחויב לברוח מהם – אלא אלו דברים ניטרליים. בסופו של דבר, העולם בנוי העולם פחות או יותר מהדברים הללו: העצים, האבנים, ההרים והים הם כולם דברים ניטרליים, ואין מצווה או איסור בנוגע לאף אחד מהם. הנקודה כאן היא שקיומה של קליפת נוגה מכסה את כל המציאות כך שהיא אטומה לבחינת הארת האור.

אלא שכל זה הוא עד עת "קץ אשר שם לחושך" (ראה איוב כח, ג) "ויצא כברק חצו" (זכריה ט, יד). כלומר כמו שהברק יוצא מתוך עבים חשוכים, שהיה גנוז בתוכם ומבריק ומאיר בכל העולם, כן יצא אור ה' הזרוע וגנוז בחשכת חומריות עולם זה על ידי מעשה הצדקה. מעשה הצדקה הוא בעצם הברק המבריק, שיאיר ויבהיק את העולם כולו, ובדומה לברק שבהתחלה הוא במובן מסוים חבוי בתוך העננים,

ונסתרים, אבל זו בעצם כוונה מעט שונה. לנו זה נראה כמעט אותה המילה, אבל בעצם זו מילה אחרת, והמשמעות של 'מכונות' במקדש היא של כן ובסיס.

אם כן, מהו "כן צדקה לחיים"? רוצה לומר שהצדקה היא מכון, בסיס לחיים עליונים הנמשכים מאור פני מלך חיים אין סוף ברוך הוא, לעולם הזה הגשמי, להחיות רוח שפלים כו'. כלומר הצדקה היא הבסיס של החיים. וזהו שכתוב: "בצדקה תכונני" (ישעיהו נד, יד), פירוש שתהיה הצדקה מכון ובסיס לשבתו יתברך. רק שכעת הנה חומריות עולם הזה הנמשך בעיקרו מקליפת נגה, מסתיר ומכסה על אור פני מלך חיים כו'. למעשה, אנחנו חיים בתוך עולם שבו אנחנו לא זוכים לראות את אור פני המלך, ויש חושך גדול שבא מתוך קליפת נגה. שבמקום אחר בעל התניא מצטט את רבי חיים ויטאל, שאומר שהעולם הזה הוא רובו ככולו רע, כלומר הוא לא אופטימיסט גדול. למרות זאת, כאן הוא אומר שזה שהעולם חשוך, זה שאני לא רואה הארות עליונות בתוך העולם הזה, זה בגלל קליפת הנוגה.

הדפוס, בכתב האשורי חלק גדול מהאותיות הן לא דמויות עצמאיות, אלא הן בנויות מהרכבות של אותיות אחרות. הדבר הזה נכון גם מבחינה מעשית, מפני שכותבים את האותיות הללו בספר תורה כותבים אותן בחלקים: קודם כל את האות הבסיסית, ואז מצרפים אליה כל מיני דברים.

למשל, האות ב' בנויה על ידי זה שכותבים את האות ר' ומוסיפים לה בסיס, ויש כל מיני אותיות שבנויות דווקא על ד' או ז' – כמו למשל האות ח', שלפחות בספר התורה האשכנזי מורכבת משתי אותיות שמחוברות יחד עם גג. גם האות א' נכתבת באופן מעשי על ידי זה שיש י' אחת למעלה ו-י' אחת לטה, וקו שמחבר ביניהן. אם כן, יש אותיות בסיסיות שמהן בונים את האותיות המורכבות יותר. אמנם, היום אנחנו לא כותבים ככה את האותיות, אלא אנחנו בונים אותם בצורה גרפית מורכבת.

לענייננו, אף על פי שברוב המקרים ה-י' היא לא אות יסודית, אם כי יש כל מיני אותיות שכן בנויות על גביה, הרי שמצד מסוים האות י' מבטאת סמל של נקודה. אמנם כדי שהיא תוכל להיות משהו היא צריכה לקבל איזשהם ממדס, אבל זו בעצם נקודה. להבדיל, כשאני מצייר ציור גיאומטרי עם נקודות וקווים, הנקודה היא לא נקודה גיאומטרית והקו הוא לא קו גיאומטרי; גם הנקודה וגם הקו הם בעצם תלת ממדיים, רק שהקו הוא קצת יותר דק. אותו אופן, בתמצית, הנקודה של ה-י' אמורה להיות נקודה, כלומר, דבר שכמעט ואין לו לא אורך ולא רוחב.

ולאחר מכן הוא יוצא ומתגלה לעולם. ההארה הזו תתרחשה על ידי מעשה הצדקה, הנקרא בשם 'זריעה', כמו שאומרים: "זורע צדקות", וכמו שכתוב: "אור זרוע לצדיק" (תהילים צז, יא). זאת אומרת שהאור הזה הוא כרגע זרוע, אבל מאוחר יותר הוא יצמח, ואז יהיה "אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה". זאת אומרת שעל ידי זה שאני נותן צדקה אני זורע משהו בתוך המציאות, ומאוחר יותר הזריעה הזו תצמח. זה מעין מה שאומרים בנוסח התפילה: "זורע צדקות מצמיח ישועות", כלומר אם אני זורע צדקה אז היא תצמח – בדיוק כמו כל זרע אחר. אלא שהצדקה איננה ממשיכה לצמוח כצדקה, אלא היא צומחת כישועה.

וזהו שכתוב: "הקל קול יעקב" (בראשית כז, כב). יעקב הוא י' עקב, והוא בחינת החיות והאור המלוּבש בעולם הזה השפל המכונה בשם עקב, על ידי מעשה הצדקה במידת רחמים שהוא מידתו של יעקב, כמו שכתוב: "וצדקה ביעקב אתה עשית" (תהילים צט, ד). מידת יעקב היא מידת הצדקה והחסד, והמידה ולמעשה כל עניין של יעקב הוא ה-י' של ההתחלה, כמו ה-י' הראשונה של שם הוי"ה. אפשר להאריך הרבה מאוד בעניין הזה, אבל אומר רק בקיצור. הכתב האשורי הוא הכתב הפורמלי שבו כותבים את ספר התורה, והכתב הזה שונה מהכתב שבו מדפיסים ספרים. הכתב שבו מדפיסים ספרים בעצם לוקח את התמונה של הכתב האשורי ומעתיק אותה, ובמהלך השנים עשו לאותיות עיבודים ועבודות גרפיות שונות. מכל מקום, העניין הוא שלעומת

והנה קול הוא בחינת המשכת החיות מאור פני מלך לפנימית ורוחיות העולם על ידי קול ודבור בתלמוד תורה, ויעקב הוא בחינת ההמשכה בבחינת גילוי לחיצונית עולם הזה וחומריותן, על ידי השפעת החסד והרחמים להחיות רוח שפלים כנ"ל, כדי להיות לו דירה בתחתונים דייקא, כנזכר לעיל.

וזהו שאמרו בגמרא (פרק קמא דבבא בתרא דף י.'): "רבי אלעזר יהיב פרוטה לעני והדר מצלי, שנאמר: "אני בצדק אחזה פניך""', 'אחזה' דייקא היא בחינת גילוי אלקות בנפש השכלית המשכלת ומתבוננת בגדולת ה' השורה במוח, ומנפש השכלית אל נפש החיונית שבלב על ידי מעשה הצדקה, כי נפש החיונית היא בחינה חיצונית לגבי נפש השכלית. וזהו לשון 'מצלי', שהוא לשון הטיה והמשכת אלקות מלמעלה מהעולם אל הגילוי בנפש ובעולם.

הנגלה אלא אל פנימיות ורוחניות העולם, ועקב הוא בבחינת ההמשכה והגילוי אל חיצונית העולם הזה וחומריותו. זאת אומרת שעל ידי השפעת החסד והרחמים יעקב עושה שבמקום שהקול יגיע רק עד לעולם הפנימי והרוחני, הוא יגיע גם עד לעולם הזה הגשמי.

מדוע זה דווקא יעקב? מפני שיעקב הוא מבחינת הצדקה, שעניינה הוא שהחסד והרחמים מגיעים לעולם הזה, והם מחיים רוח שפלים ומעוררים את לב הנדכאים, ועל ידי זה מתאפשרת ההשלמה שתהיה לקב"ה דירה בתחתונים. כשאדם נותן צדקה לעני הוא ממשיך את ההשפעה שלו עד למטה מטה, עד למישהו שאין לו כלום משלו, וכאמור – צריך שהדירה של הקב"ה תהיה כמה שיותר למטה.

כעת מזכיר בעל התניא מאמר חז"ל נוסף, והוא נכנס לעסוק בו. וזה שכתוב בגמרא (פרק קמא דבבא בתרא דף י.'): "רבי אלעזר יהיב פרוטה לעני והדר מצלי". בפשטות, רבי אלעזר – שמתואר בעצמו בתור עני מרוד ברוב חייו שבקושי היה לו מה לאכול – היה נותן פרוטה לעני לצדקה ואחר כך היה מתפלל, כלומר זו הייתה דרכו לתת.

כאן מדבור על כך שה-י' כנקודה היא נקודת הראשית. כשאני מתחיל לכתוב אני צריך להתחיל מהנקודה, שאחר כך אני מרחיב אותה ויוצר ממנה אות. כיוון שכך, העניין של יעקב שהוא י-עקב, הוא של נקודת הראשית שהולכת ומתרחבת עד שהיא מגיעה אל העקב.

הנה קול הוא בחינת המשכת החיות מאור פני מלך לפנימיות ורוחיות העולם, על ידי קול ודיבור בתלמוד תורה בתפארת. הסמל של הקול הוא בעצם הקו, מפני שהמשמעות שלו היא האינפורמציה, המעבר מנקודה אחת לנקודה שנייה. הקול הזה הוא המשכה מאור פני מלך אל רוחניות העולם, על ידי קול ודיבור ותפארת. יעקב הוא בחינת ההמשכה, בבחינת גילוי, לחיצונית עולם הזה וחומריותן על ידי השפעת החסד והרחמים להחיות רוח שפלים כנזכר לעיל, כדי להיות לו דירה בתחתונים דייקא, כנזכר לעיל. אם כן, יש את יעקב בכללו, שהוא מגיע מה-י' העליונה עד העקב, עד סוף העולם, ויש את "הקל קול יעקב". הקול הוא המשכה שבאה מאור פני מלך, אבל היא לא מגיעה אל העולם

זה שיש בו את הנפש הצומחת, שעל ידה זה הוא צומח. במילים אחרות, התכונה של הצמח לצמוח היא זה דבר שעומד לעצמו. לעומת זאת, המדע של היום לא מדבר על הנפש הצומחת, ולמעשה הוא בכלל לא נכנס לשאלה 'למה הצמח צומח' – אלא הוא פשוט אומר שהצמח צומח; אפשר לבדוק את זה ולשאול איך זה קורה, אבל זה כבר עניין אחר.

במידה דומה, לבעלי חיים יש את הנפש החיונית, כלומר את נפש החיים של בעלי חיים, שלה יש יכולות אחרות משל הנפש הצומחת – יש לה יכולות של תנועה, יש לה יכולות של תחושות, ויש לה יכולות לעשות כל מיני דברים אחרים. חוץ מהנפש הזו, יש בתוך האדם גם את הנפש השכלית, שהיא דבר לעצמו והיא איננה זהה לנפש החיונית. הנפש החיונית אחראית למשל לפעולות העיכול, לפעילות הלב, ליכולת ההליכה שלי וכיוצא בזה – שכל אלו דברים שלא נמצאים בצמחים אלא מופעלים על ידי הנפש החיונית, והם גם שונים מהפעולות של הנפש השכלית.

לענייננו, כאן מדובר על כך שבסופו של דבר צריך שההכרה של "אחזה פניך" תגיע בסופו של דבר לנפש החיונית, שהיא הנפש הפועלת. זאת אומרת שלא די בכך שיש לי איזשהו רעיון מופשט בעולם, אלא אני צריך שהרעיון יגיע לתוך המציאות, ולשם זה יש צורך בהפעלה של הנפש החיונית על ידי הנפש השכלית.

וזה לשון מצלי, שהוא לשון הטיה והמשכת אלוקות מלמעלה, מהעלם אל הגילוי בנפש ובעולם. הפירוש הרגיל של

אגב, יש הרבה מאוד אנשים שעושים את זה עד היום; אמנם לא תמיד יש לנו עניים שעומדים מוכנים לקבל את הצדקה בזמן שאנחנו מתפללים, אבל לשם כך עושים קופה של צדקה, ולפני שמתפללים שמים בה כסף. שנאמר: "אני בצדק אחזה פניך" (תהילים יז, טו), כלומר כשאני אנהג בצדק ואתן את הצדקה לעני – אז אני אחזה פניך, שזה בעצם מה שאדם עושה בזמן שהוא מתפלל: הוא מקווה ש-"אחזה פניך".

כעת אדמו"ר מבאר מעט את העניין. "אחזה" דייקא הוא בבחינת גילוי אלוקות בנפש השכלית, כלומר ה-'אחזה' הוא ראייה של הנפש השכלית, המשכלת ומתבוננת בגדולת ה', השורה במוח. אם כן, הגילוי הזה הוא גילוי שנמשך אל הנפש השכלית. ומנפש השכלית אל נפש החיונית שבלב. כאן הנקודה היא שההשפעה והראייה הזו, הגילוי של 'אחזה' לא נותר כמחזה בלבד, כדבר מופשט שמצוי רק בכוח המחשבה, אלא הוא מגיע גם אל הנפש החיונית שבלב. הדבר הזה נעשה על ידי מעשה הצדקה.

כי הנפש החיונית היא בחינה חיצונית לגבי הנפש השכלית. הנפש השכלית היא הנפש הפנימית והרוחנית יותר, וחוץ ממנה יש גם את הנפש החיונית. במדע העתיק דובר על כך שלצמחים יש את הנפש הצומחת, והכוונה בכך היא לכוח הצמיחה שיש בצמחים. הו איזשהו דבר שהוא לא שייך רק לחומר, והוא יכול להיות קיים גם בדברים אורגניים וגם בדברים לא אורגניים; בכל אופן הכוונה היא לכך שדבר מסוים נעשה לצמח על ידי

וזוהו "ברוך אתה ה'", שיתגלה שם הוי"ה ברוך הוא בעולם ובנפש השכלית והחיונית שבלב כאילו הוא לנוכח ממש, וזוהו 'אתה'. ובחינת גילוי בנפש הוא התהפכות המידות שבלב לה' לבדו, וזוהו לשון 'אלקינו', כמו "אלקי אברהם" שהוא בחינת מרכבה כו'.

יודע שכולם אומרים "ברוך אתה" בלי שום בעיה ושכל תוכי יכול לצפצף את המילים הללו, ועדיין – המשמעות של אמירת הללו היא המשמעות והתמצית של כל תפילה.

ובחינת גילוי בנפש הוא התהפכות המידות שבלב לה' לבדו, וזוהו לשון 'אלוקינו'. כשאני אומר 'ברוך אתה ה' אלוקינו' – מה הכוונה במילה 'אלוקינו'? העניין של האמירה הזו הוא שהוא יהיה האלוקים שלנו, והמשמעות של זה היא שאני אוכל שתהיה השתנות ונטייה של גילוי בתוך לבי – שהתהפכות המידות שבלב יהיו לה' לבדו.

למעשה, בעניין של 'אתה' יש שתי בעיות שונות: חלק אחד מהבעיה הוא שאני לא רואה, אבל חלק אחר הוא שאני לא מעוניין. בקהלת יש פסוק שאומר "כי האלוקים בשמים ואתה על הארץ" (קהלת ה, א) – והנקודה היא שלא רק שהכתובת של הקב"ה נמחקה ואנחנו לא יודעים בדיוק לאיפה לשלוח את הדואר, אלא יש בעיה חמורה יותר – אנחנו גם לא תמיד מעוניינים בזה. כשאדם אומר 'אלוקינו', פירושו של דבר זה שהוא אומר שהוא רוצה שינוי של המידות שבלב, של רצון הלב.

הדברים הללו קשורים למה שבעל התניא אומר בנוגע לנפש החיונית. אני לא רוצה לדבר רעות על אנשים, אבל אם למשל ניקח איזשהו דוקטור לפילוסופיה

'מצלי' הוא 'התפלל'; יש שם מפורסם – הבאבא סאלי, שפעם היה הבאבא צאלי, ב-צ', והוא בעצם היה הרב המתפלל. יכול להיות שהוא עבר דרך העיר סאלי, אבל הוא לא היה ממנה, אלא הוא פשוט היה הרב המתפלל, או יותר נכון – האב המתפלל. לענייננו, המילה צלותא בארמית פירושה תפילה, אלא שלמילה מצלי יש גם משמעות אחרת: לנטות, להטות משהו, ואת המשמעויות של המילה הזו אדמו"ר הזקן מחבר ומצרף יחד. העניין הוא שהתפילה בעצם מטה את הדברים אל תוך המציאות. אם כן, רבי אלעזר היה נותן פרוטה לעני ועל ידי זה הוא מטה את הדברים אל תוך המציאות, ומגיע ל- "ואני בצדק אחזה פניך".

תמצית התפילה: "ברוך אתה ה' אלוקינו"

וזוהו "ברוך אתה ה'", שיתגלה שם הוי"ה ברוך הוא בעולם ובנפש השכלית והחיונית שבלב כאילו הוא לנוכח ממש, זהו 'אתה'. אחת הבעיות החמורות בתפילה היא האמירה 'ברוך אתה', מפני שהמילה 'אתה' היא למישהו שהוא נוכח. מכיוון שכך, כשאני אומר "ברוך אתה ה'" אני בעצם אומר את תמצית התפילה: אני מבקש שאוכל לעמוד מולך כנוכח. יותר קל להגיד "ברוך הוא וברוך שמו" כיוון שזו אמירה בגוף שלישי, אבל להגיד "ברוך אתה ה'" זה כבר הרבה יותר קשה. אני

נפגשים מפעם לפעם, אבל אני צריך לדאוג לכך שהוא לא יהיה זר.

אם כן, האמירה "ברוך אתה ה' אלוקינו" כוללת בתוכה את כל העניין של היותו של הקב"ה האלוקים שלנו – וזוהי התמצית של כל התפילות. כמו אלוקי אברהם, שהוא בחינת מרכבה כו'. למה אני קורא לקב"ה 'אלוקי אברהם'? אפשר לייחס את הקב"ה לאברהם משום שאברהם נעשה מרכבה וכלי לשכינה, באותו אופן שנאמר לעיל שיש דברים שהם הכן והבסיס לגילוי.

יש אנשים שנוהגים להגיד "שניים מקרא ואחד תרגום", – דבר שבאופן תיאורטי צריך לעשות באופן קבוע, מפני שבסופו של דבר כתוב בשולחן ערוך שצריך לקרוא את פרשת השבוע "שניים מקרא ואחד תרגום". כתוב שם גם שלכל הפחות אדם לא יאכל את ארוחת היום של שבת לפני שהוא עובר על הפרשה; אז מישהו שגמר להתפלל, צריך עכשיו לעבור על הפרשה כדי שהוא יוכל לאכול. יש כל מיני יהודים שמדקדקים בזה ואני פוגש אותם לפעמים בבית הכנסת, והם עוברים על הפרשה. לפעמים הם מתעצלים או נרדמים, אבל סוף-סוף הם מנסים לעבור על הפרשה בשעה הזאת, והם עושים את זה מסיבה מאוד טכנית – הם פשוט רוצים לאכול סעודת שבת, והדבר הזה מפריע להם.

לרובנו, "שניים מקרא ואחד תרגום" לא אומר הרבה; אמנם יש אנשים שמבינים ארמית וזה כן אומר להם משהו, אבל רוב האנשים לא מבינים ארמית. משום כך, הרבה חכמים בדורות האחרונים אמרו שבמקום להגיד "שניים מקרא ואחד

מאיזושהי אוניברסיטה – מה בעצם הוא רוצה? אם אני רוצה לדון בשאלה הזו, אני יכול להגיד שהדברים שהוא רוצה הם פחות או יותר אותם הדברים שהכלב שלו בבית רוצה, ואפשר לומר שזה אפילו אחד לאחד. זה נכון שהכלב לא הולך לאכול במסעדות יוקרה, אבל מה שהוא רוצה זה בעצם אותו דבר; אני יכול לחשוב בכל שעה מה רוצה הכלב ומה רוצה הבעלים, ולגלות שאין הבדל גדול ביניהם. מהצד הזה, אם במקום כלב הייתי מגדל טלה, אז היה מתברר לי שגם אם הם לא אוכלים אותו דבר, הרי שהתמצית היא ששניהם רוצים לאכול – ולמעשה גם מה שבעל הבית שלהם רוצה זה לאכול.

אבל יכול להיות שייווצר איזשהו הבדל על ידי גילוי ושינוי. האם יכול לקרות שליבו של הדוקטור בפילוסופיה ישתנה, והוא ירצה שעכשיו המידות שבליבו יהיו לה' לבדו, שהוא יאמר שהוא בעצם רוצה את ה' לבדו? הנקודה היא שנכון שאני צריך לאכול ולשתות ולישון, ושיש כך וכך דברים שאני צריך ורוצה לעשות – אבל יכול להיות שכל הדברים הללו הם לא חלק מעולם החלומות שלי. השינוי הזה, שהצרכים הללו הם כבר לא השאיפות שלי, הוא השינוי של 'אלוקינו' – שבו אני אומר שזה לא אלוקים של מישהו אחר, אלא זהו האלוקים שלנו. אם לא כן, אז יכול להיות שבאמת יש איפשהו ה' אלוקים, אבל הוא זר לי. יש שהסבירו כך את הפסוק, למרות שזה בוודאי לא הפשט שלו – "לא יהיה בך אל זר" (תהילים פא, י), שהאל לא יהיה זר בך. הרבה פעמים האל יכול להיות זר בתוכי; אנחנו אולי

וזהו עניין כללות התפילה כולה,

היא בעצם האם אני בכלל יכול ליחס את הקב"ה אליי בכך שאני אומר 'אלוקינו', כמו שאברהם היה יכול לעשות את זה? בעצם, בעיקר על העניין הזה אנחנו מבקשים בברכות.

יש בעברית דבר כזה שנקרא 'יחסות קניין'. אפשר לומר את זה בעזרת נסמך, כמו למשל 'הכסא שלי', 'הכסא שלך' וכן הלאה, ואפשר גם לחבר את שתי המילים יחד וליצור מילים חדשות – 'כסאי', 'כיסאך' וכן הלאה. כשאני הייתי בבית הספר, הילדים עוד היו צריכים לשנן את כל זה בעל פה, אבל כנראה שההנחה היום היא שכל הילדים כבר יודעים עברית או שהם כבר לא מבינים אותה בכלל, ולכן כבר לא לומדים את הדברים הללו. בכל אופן, העניין הוא שבדרך כלל יחסות הקניין מעידות שדבר מסוים שייך לי; כשאני אומר למשל 'הכסא שלי' אני מתכוון שהכסא הזה הוא שלי. אלא שהדבר הזה לא תמיד מדויק, מכיוון שמסתבר שבהבנה דקדוקית פנימית יותר יחסות הקניין הן יחסות שייכות, אלא שזו לא שייכות חד צדדית, זאת אומרת שייחסות הקניין אני יכול להתייחס לא רק לדבר שהוא שייך לי, אלא גם לדבר שאני שייך לו. למשל, כשאני מדבר על 'אדוני', על האדון שלי – הוא לא בדיוק שלי, הוא לא שייך לי, אלא אני הוא זה ששייך לו. זאת אומרת שהיחס הקנייני רק מעיד על כך שיש כאן יחס שייכות, אבל זהו יחס שאיננו הולך דווקא לצד אחד. לכן אפשר להגיד כל מיני מילים כמו 'מושלי', 'שליטי', 'מלכי' וכן הלאה – שכולם הם

תרגום, אפשר לקרוא את פירוש רש"י, ויש רבים שעושים כך, מכיוון שבסופו של דבר זה ממלא את אותה הפונקציה של התרגום: אני קורא בהתחלה את המקרא ומבין עד כמה שאני מבין, ואחר כך אני רואה איזשהו אופן שמעביר את המקרא קרוב יותר אליי. התרגום בעצם גורם לכך שהדברים שכתובים יגידו לי משהו, וזו אותה הסיבה לכך שאפשר להשתמש גם ברש"י – שבעצם עושה את אותו הדבר.

לענייננו, יש פירוש של רש"י שנוגע למה שבעל התניא מדבר כאן. מסופר על כך שיעקב נשבע, והוא אומר: "אלוקי אברהם ופחד יצחק היה לי" (בראשית לא, מב). הוא כנראה מתכוון לקב"ה, אבל הוא לא קורא לו 'אלוקי יצחק'; מדוע? מסביר רש"י: "שאינן הקב"ה מייחד שמו על הצדיקים בחייהם... יעקב נתיירא לומר 'ואלוקי' ואמר 'ופחד'". זאת אומרת שליעקב קשה להגיד שהקב"ה מתייחס אל אדם חי. על אדם שכבר הלך לעולמו אפשר להגיד את זה, ולכן יעקב אומר 'אלוקי אברהם' – הוא היה ראוי לאברהם, ואברהם היה ראוי לאלוקיו, ולכן אפשר ליחס את הקב"ה לאברהם ולומר 'אלוקי אברהם'. אבל על יצחק, יעקב פחד להגיד את זה, ולכן הוא אומר 'פחד יצחק' – זאת אומרת זה שיצחק מפחד ממנו. זאת אומרת שהרעיון הוא אותו רעיון, אבל יעקב נזהר מלומר ביטויים מסוימים.

חוץ מזה שאנחנו אומרים בפשטות "אלוקי אברהם, אלוקי יצחק ואלוקי יעקב", אנחנו גם אומרים לפני כן "ברוך אתה ה' – אלוקינו", והשאלה שעולה כאן

כל העולם; אלא שלא תמיד אני יכול לעשות ברכה כזאת.

יש סיפור ארוך על הבעל שם טוב, שקיים בשתי גרסאות. מסופר שאחד מאנשיו היה באונייה ונסע לאיזה מקום רחוק, והגיע לאיזה אי. מכיוון שמדובר על אוניות של לפני 250 שנה, אלו היו אוניות מפרש ברובן, ולכן הנסיעה לקחה הרבה זמן, ולכן אז עד שהם הגיעו לאיזשהו אי, כולם ירדו מהאונייה כדי להתנער ולנוח קצת, לעמוד על יבשה. אחרי זמן האונייה אספה את כל האנשים ונסעה, ובטעות שכחו והשאירו את החתן של הבעל שם טוב באותו אי – כנראה שהוא הלך או שהוא היה שקוע במחשבות ולא ראה שהם נסעו. בשלב מסוים הוא הבין שהוא נמצא לבד, ואחרי כמה שעות הוא התחיל להיות צמא, אז הוא הלך וחיפש לו מקור מים שהוא יוכל לשתות ממנו. אחרי טרחה מרובה הוא הצליח למצוא למעיין, ולפני שהוא שתה הוא אמר את ברכת 'שהכל' על המים בכל הלב; ומיד כשהוא שתה את המים הוא שמע את הצופר של הספינה. התברר שהם ספרו את האנשים וגילו שאחד חסר, אז הם חזרו לשם כדי לקחת אותו.

אחרי זמן הוא חזר אל הבעל שם טוב והוא סיפר לו מה קרה, אז הבעל שם טוב אמר לו: תראה, כל הדברים שבעולם צריכים תיקון, והתיקון נעשה על ידי זה שמברכים עליהם ברכות. בכל מיני מקומות יש יהודים שבאים ומברכים ברכות, אבל על האי הזה לא היו בני אדם, והיה צריך שיגלו לשם יהודים ויברכו עליו ברכות, ועל ידי כך יעלו את הניצוצות הקדושים שבאי הזה. במקום זה שלחתי אותך כדי

אינם שלי, אבל אני יכול להשתמש ביחסות הקניין מכיוון שיש לנו יחסי שייכות זה לזה, כלומר זהו צירוף בעל משמעות שלא בהקשר של בעלות.

לענייננו, כשאני אומר 'אלוקיי' או 'אלוקינו', זה יכול להיות שאני אומר שאני שייך אליו – אבל השאלה היא אם אני באמת שייך אליו, וכל שכן אם הוא שייך אליי. זוהי בעצם בדיוק הבעיה, ועל זה אנחנו מתפללים "ברוך אתה ה' אלוקינו".

וזהו עניין כללות התפילה כולה. כל התפילה כולה היא העניין הזה. זה נכון שכשאנחנו מתפללים יש כל מיני פרטים, אבל בעצם היינו יכולים להגיד רק משפט אחד – שבגלל שהוא התמצית של התפילה, הוא חוזר שוב ושוב בכל הנוסחים והחלקים של התפילה: "ברוך אתה ה'". אחרי שאני אומר את הנוסחה הזו אני הולך ומפרט אותה, כדי שזה לא יהיה משעמם; באופן עקרוני הייתי יכול להגיד את המשפט הזה גם אלף פעמים ביום, אבל כדי שלא אשתעמם אני אומר "ברוך אתה ה' שהכול נהיה בדברו", "בורא פרי האדמה", "שכוחו וגבורתו מלא עולם" וכן הלאה. זאת אומרת שאמנם אני מגוון את הברכה, אבל התמצית של כל הברכות הוא אחד.

בכל ברכה יש בעצם את החלק שהוא החלק המהותי שלה, ויש את החלק שהוא כביכול הקישוט שלה, שהוא הצירוף של הברכה לנושא מסוים – לאכילה, שתייה, ריח כלשהו וכן הלאה. אם הברכה שאני מברך היא ברכה אמיתית, אז היא בעצם בוקעת את כל המציאות, היא משנה את

שהוא ביאור הקריאת שמע להתגלות שם הוי"ה המורה על יחודא עילאה, כי להיותו מהווה הכל מאין ליש תמיד בכל רגע, לזאת כולא קמיה כלא ממש והוא היה הווה ויהיה בלי שום שנוי כו'.

וזוהו עניין כל ברכות השחר ופסוקי דזמרה וברכות קריאת שמע ותפילה דרך כלל. ודרך פרט הוא מבואר במלת 'ברוך', לשון בריכה והמשכה מהעולם עד העולם, מעלמא דאתכסיא לעלמא דאתגליא הנקרא 'אתה'.

שלעולם הזה אין בכלל מציאות אמיתית, כיוון שהוא נע מקצה לקצה, מנקודה לנקודה, והמציאות שלו נוצרת רק מפני שהנקודות הללו סמוכות זו לזו ואנחנו לא רואים את ההפסק ביניהם, וזה מה שגורם לעולם להיראות ממשי עברונו. משל לעניין הזה הוא החשמל, שמורכב מזרם שעובר מימין לשמאל ומשמאל לימין המון פעמים בכל דקה, ומכיוון שהוא עושה את זה כל כך מהר אנחנו לא שמים לב לכך שהוא מורכב מהמון זרמים קטנים יותר. באותו אופן, כביכול גם הזרם החשמלי שאנחנו חיים עליו הוא מקוטע והוא איננו מורכב מזרימה אחת, אלא שהנקודות מהן הוא מורכב כל כך צפופות זו לזו עד שאנחנו לא רואים את הפערים ביניהן. וכאמור, מכיוון שכך העולם נחשב ל-'לא'; הוא מעין הוויה לא יציבה שרוטטת כל הזמן.

ולעומת זאת, הקב"ה הוא היה, הווה ויהיה בלי שום שינוי, וזוהי הנקודה שאנחנו רוצים שתתגלה – שהקב"ה הוא היה, הווה ויהיה, וזה מה שמבקשים כשאומרים בקריאת שמע "ה' אחד", והתפילה היא כולה פירוט של העניין הזה. בקריאת שמע העניין הזה נמצא אולי בצורה יותר גדולה וכללית, אבל מה שהתפילה עושה זה רק לפרט את הנקודה הזו.

שאתה תברך ותעלה את כל הניצוצות, ואז היהודים כבר לא יצטרכו לנסוע לאי הזה. לענייננו, הנקודה היא שמי שאומר "ברוך אתה ה'" בשלמות, יכול להניע עולם שלם. זה אמנם לא תמיד מצליח ולא כל אחד מצליח, אבל העניין הוא שוב – ש-"ברוך אתה ה'" הוא התמצית של העניין, התמצית של התפילה. כאמור, השאלה למה בדיוק אני אומר עכשיו את הברכה היא כבר שאלה אחרת, והיא יכולה לנבוע מכל מיני סיבות. לפעמים אדם יכול להגיד מתוך המציאות והעניין שלו "ברוך אתה ה'", ולפעמים הוא יכול לומר מתוך כוונה שלימה "שעשה לי נס במקום הזה", ולפעמים מברכים גם על דברים עצובים – כשיש איזושהי התקרבות והתגלות שהיא באה לידי ביטוי בצורה לא כל כך נעימה. כאמור, העיקר והמהות של הברכה הוא גם עניין כללות התפילה כולה, שהוא ביאור הקריאת שמע. כלומר התמצית של מה שיש בתפילה, הוא ביאור של קריאת שמע, ששם מבקשים להתגלות שם הוי"ה המורה על יחודא עילאה, כי להיותו מהווה הכול מאין ליש תמיד בכל רגע, לזאת כולא קמיה כלא ממש. בתחילת המאמר דובר באריכות על כך שההווה מתחדשת בכל רגע, שבכל רגע הבריאה של העולם מתחדשת, יש בריאה חדשה של האנושות. כיוון שכך, אפשר לומר

אנשים לא חושבים במהלך התפילה על תוצאות משחק הכדורגל של אתמול, על המבחן שיש בשבוע הבא, או על זה שאתמול רבתי עם מישהו – כל אלו הם דברים שיכולים להיכנס לתפילה היומיות; אבל גם אם מישהו כבר מתפלל כדבעי והוא אומר משפטים יפהפיים, עדיין יכול להיות שהם לא אומרים שום דבר, והוא יכול באותה מידה גם לקרוא שירה יפה או ספרות יפה.

סיפור פעם על מישהו שהיה בזמן החסידים הראשונים, שאז היה זמן קשה מאוד להיות חסיד – אנשים ברחו מהבית כי המשפחה שלהם לא הייתה מוכנה לדבר כזה. אותו אחד ברח גם כן מהבית ושהה ולמד אצל רבו זמן מסוים, והחותן שלו – שכמובן היה מלא זעם וכעס, התחיל בשלב מסוים גם לדאוג מכך שהוא כבר לא יחזור הביתה לעולם, ובתו תישאר נשואה לבעל שנעלם. אחרי זמן הם דיברו ועשו משא ומתן, והסכימו שהוא יחזור הביתה, והוא חזר. החותן ניסה להיות כמה נחמד שהוא יכול, כדי שהחתן שלו לא יקום ויברח לעולם, ובשלב מסוים הוא שואל את חתנו: 'מה למדת שם במשך שנתיים, כשהיית אצל הרב שלך?', והוא עונה: 'אני למדתי לדעת שיש אלוקים בעולם'. החותן מתחיל לצחוק, ואומר: 'בשביל זה היית צריך ללכת?', הוא קורא לטבחית שבישלה להם את האוכל ושואל אותה: 'מה את חושבת על הקב"ה? האם אלוקים נמצא בעולם?' והיא עונה לו 'בוודאי שאלוקים נמצא בעולם!'. אבל אז החתן ענה לחותנו: 'יש בינינו הבדל – היא אומרת, אבל אני יודע'.

וזהו עניין כל ברכות השחר ופסוקי דזמרא וברכת קריאת שמע ותפילה דרך כלל. בכל פסוק בתפילה גלום איזשהו רעיון או איזשהו מאמר, והמאמרים הללו לא חוזרים אחד על השני. ועדיין, יש את כוונת התפילה בדרך כלל, שהיא העניין של "ברוך אתה ה'". מפעם לפעם וממקום למקום אומרים את זה בצורה קצת שונה, וכן בכל מיני הזדמנויות שונות אומרים את זה בצורות אחרות, אבל זוהי בעצם המהות של מה שאנחנו אומרים.

ודרך פרט הוא מבואר במילה 'ברוך', ומסביר בעל התניא את המילה 'ברוך' מלשון בריכה והמשכה מהעולם עד העולם, מעלמא דאיתכסיא לעלמא דאיתגליא הנקרא אתה. זאת אומרת שפירוש המילה 'ברוך' הוא 'התגלה', וזה העניין של ברכה – המשכה של דברים, וכשאומרים "ברוך אתה ה'" מבקשים מהקב"ה שהוא יימשך ויתגלה בתוך המציאות. זה שאני מבקש מהקב"ה ממשות זה לא אומר שאני רוצה לראות את הידיים והרגליים שלו, אלא אני רוצה שהוא יהיה בבחינת 'אתה'. איך הקב"ה נהיה 'אתה'? זו בעיה אמיתית. ברוב העבודות הזרות שבעולם, גם היום, יש ניסיון לבנות דמות, פסל או ציור שאני יכול להתייחס אליו, ואחד הקשיים הפנימיים שיש במהות היהדות הוא בדיוק היעדר הדבר הזה – אין איזושהי דמות שאני פונה אליה; ועדיין – יש את ה-'אתה'. הבעיה היא שהרבה פעמים אני אומר 'אתה', וה-'אתה' הזה לא מתייחס לשום דבר. בוודאי שרוב האנשים מתפללים כך, וזה גם יפה שלפעמים

ויש זיכרונות מאוד מרשימים שכתב המזכיר של מונטפיורי, שפגש אותו. הוא כנראה אדם שלא היה יכול להעריך יותר מידי קדושה, אבל הוא כתב על הרבי מאברייטש בהערצה גדולה. אגב, כשצפת התמוטטה ברעידת האדמה ובהתקפה של הדרוזים וכמעט לא נשאר ממנה שום דבר, הוא היה אחד האנשים הבודדים שהחזיק את העיר, ולמעשה זה שהעיר המשיכה להתקיים לאחר מכן – זה היה במידה רבה בגללו. בכל אופן, לפני שהוא הגיע לארץ הוא היה אדמו"ר של חסידים באוקראינה, וכשהוא הגיע לארץ הוא אמר: 'כשהייתי בצעירותי בחוץ לארץ, רציתי לזכות להתפלל תפילה אחת כהוגן; עברו שנים והזדקנתי, נעשיתי מעט יותר חכם – ואז ביקשתי שאזכה לברך ברכה אחת כהוגן; ולאחר שעליתי לארץ ישראל, וכוון שאווירה של ארץ ישראל מחכים – אני מתפלל עכשיו שאוכל להגיד מילה אחת כהוגן. במובן מסוים, זה מה שבעל התניא אומר כאן: אחרי שהוסבר כל העניין של קריאת שמע והתפילה, אני מבקש שאוכל להגיד "ברוך אתה ה'" בכוונה הראויה.

***

הנקודה היא שלהגיד זה קל – יכול להיות שזו טבחיית, יכול להיות שזה תינוק בן שלוש או כל אחד אחר. אבל כאן מדובר על העניין של הידיעה, שכשאני אומר "ברוך אתה ה'" אני לא רק אומר את זה, אלא אני גם יודע מה אני אומר. שוב, הנקודה היא שאני יכול לומר "ברוך אתה ה'" ואני לא צריך יותר מזה – ואין זה אומר שאני צריך גשמיות או שזה מוביל לשם, אלא שזה מוביל לכך שאני מרגיש שיש נוכחות, שזה דבר לגמרי אחר. במקרים מסוימים, לפעמים במקרים של חסד, אדם יכול להרגיש נוכחות בלי לראות, בלי לשמוע, ובלי שום דבר אחר – הוא פשוט מרגיש נוכחות של דבר. זה בעצם הדבר שאליו אנחנו מתפללים כל הזמן – הרגשת הנוכחות של הקב"ה. כפי שכבר אמרתי, אפשר ללמד כל תוכי מצוי להגיד "ברוך אתה", אבל בשביל להרגיש "ברוך אתה" צריך כנראה להיות צדיק נסתר.

אני אסיים בסיפור אחרון. מסופר על הרבי מאברייטש, שאגב – היישוב בת עין נקרא על שם ספרו, אבל זו לא אשמתו והוא לא קשור ליישוב הזה – שהוא היה רב בצפת,

גיליון שבועי עם ביאורי חסידות של הרב עדין אבן-ישראל שטיינזלץ זצ"ל

הרב עדין אבן-ישראל שטיינזלץ זצ"ל, שנודע במהלך השנים בשל פירושו לתלמוד, היה גם מורה לחסידות. סגנונו הקולח, ישיר והפשוט, מבקש לבאר את תורת החסידות העמוקה באופן נהיר ורלוונטי מתמיד. במשך כשישים שנה מסר הרב שיעור שבועי בחסידות, "חוגי חן למשנת חב"ד", אשר עסק בספרי היסוד של תורת חב"ד.

בגיליונות השבועיים מובאים ביאורים על ספרי 'תורה אור' ו-'ליקוטי תורה', שהם קבצי מאמרי חסידות מעמיקים מאת ר' שניאור זלמן מליאדי - בעל התניא ומייסד חסידות חב"ד - על פי סדר פרשות השבוע. בשיחה חיה ובחן, מבאר הרב את מושגי היסוד והשקפתה של החסידות, ומכניס את פנימיותם של המאמרים אל תוך עולמם ונפשם של הלומדים. השיעורים והגיליונות מכוונים להאיר ולעורר את השומעים לחיות, התלהבות וכנות בעבודת ה'; לתפילה, התמסרות ודבקות בקב"ה.

נשמח לתרומה עבור
המשך הפצת הגיליונות!
תרומה מומלצת: 2 ₪

לקבלת גיליון
שבועי דיגיטלי

המעוניין לקבל את הגיליון בכל שבוע, מודפס או דיגיטלי, מוזמן ליצור קשר:

TalmideiHarav@gmail.com | 055-663-1275

מרכז שטיינזלץ
למד את עמי

